

ÖDÖN VON HORVÁTH

—

Mladež bez Boga

Roman

S njemačkoga preveo
Dubravko Torjanac

disput

Hrvatsko filološko društvo
biblioteka *književna* smotra

Zagreb, 2019.

Crnci

25. ožujka.

Na mojem stolu stoji cvijeće. Zgodno. Dar moje dobre gazdarice, jer danas mi je rođendan.

Ali trebam stol i mičem cvijeće u stranu, a i pismo svojih starih roditelja. Moja majka je napisala: "Za tvoj trideset četvrti rođendan želim ti, moje drago dijete, sve najbolje. Neka ti svemoćni Bog dade zdravlja, sreće i zadovoljstva!" A moj otac je napisao: "Za tvoj trideset četvrti rođendan, dragi moj sine, želim ti sve dobro. Bog, svemoćni, neka ti dade sreće, zadovoljstva i zdravlja!"

Sreću čovjek uvijek može trebati, mislim, a i zdrav sam, Bogu hvala! Kucam o drvo. Ali zadovoljan? Ne, zadovoljan baš i nisam. No to, na koncu konca, nije nitko.

Sjednem za stol, odčepļujem crvenu tintu, zamrljam pritom njome prste i srdim se zbog toga. Trebalo bi napokon izmisliti tintu kojom se nije moguće zaprljati!

Ne, zadovoljan zbilja nisam.

Ne razmišļaj tako glupo, zapovjedim sebi. Imaš sigurno zaposlenje s pravom na penziju, a to je nešto u današnje vrijeme kad nitko ne zna hoće li se sutra svijet još vrtje-

ti! Koliko njih bi sebi sve prste polizali kad bi bili na tvom mjestu?! Kako je malen postotak nastavnčkih pripravnika koji stvarno mogu biti učitelji! Bogu hvala što pripadaš nastavničkom zboru gradske gimnazije i što dakle bez velikih novčanih briga možeš postati star i glup! Pa možeš biti star i sto godina, možda jednom budeš čak i najstariji stanovnik domovine! Onda ćeš za svoj rođendan biti u ilustriranom časopisu, a ispod će pisati: "On je još živ duhom". A sve to s penzijom! Misli na to i ne griješi duše!

Ja ne griješim duše i počinjem raditi.

Pokraj mene leži dvadeset i šest plavih zadaćnica, dvadeset i šest dečki, tako oko četrnaeste godine, jučer je na satu zemljopisa trebalo napisati sastavak, ja naime predajem povijest i zemljopis.

Vani još sja sunce, u parku je sigurno fino! No posao se mora odraditi, ispravljam zadaćnice i pišem u svoju teku tko nešto valja ili ne valja.

Tema koju je propisala nadzorna služba glasi: "Zašto moramo imati kolonije?!" Da, zašto? No, pa da čujemo!

Prvi učenik počinje s B: on se zove Bauer, imenom Franz. U tom razredu nema nikoga tko počinje s A, ali zato odmah imamo pet s B. Rijetkost, toliko B-ova među sveukupno dvadeset i šest učenika! Ali dva B-a su blizanci, zato ta neobičnost. Automatski preletim listu imena u svojoj teci i utvrđujem da samo S gotovo dostiže B – točno, četvorica počinju sa S, trojica s M, po dvojica s E, G, L i R, po jedan s F, H, N, T, W, Z, dok nijedan od dečki ne počinje s A, C, D, I, O, P, Q, U, V, X, Y.

No, Franze Baueru, zašto trebamo kolonije?

---

* Ta je tema bila važan element programa NSDAP-a još od 1920.
[Sve su bilješke prevoditeljeve – op. ur.]

“Trebamo kolonije”, piše on, “jer nam trebaju mnoge sirovine, jer bez sirovina mi ne bismo mogli našu visokorazvijenu industriju uposliti po njezinom pravom ustroju i vrijednosti, što bi za strašnu posljedicu imalo to da bi domaći radnik opet ostao bez posla.” Vrlo točno, dragi Baueru! “Ne radi se, doduše, o radnicima” – već, Baueru? – “radi se više o narodnoj cijelosti, jer i radnik, na koncu konca, pripada narodu.”*

To je bez sumnje na koncu konca veličanstveno otkriće, prolazi mi kroz glavu, i najednom mi opet padne na pamet koliko se često u naše vrijeme prastare mudrosti serviraju kao prvi put formulirane krilatice. Ili je uvijek bilo tako?

Ne znam.

Znam samo to da opet moram pročitati dvadeset i šest sastavaka, sastavaka koji s pogrešnim pretpostavkama donose krive zaključke. Kako bi bilo lijepo kad bi se “pogrešno” i “krivo” poništili, ali oni to ne čine. Idu ruku pod ruku i pjevuckaju šuplje fraze.

Ja ću se, kao gradski službenik, čuvati da o tom milom pjevuckanju izreknem ma i najblažu kritiku! Ako i boli, što može pojedinac protiv svih? Može se samo kriomice srditi. A ja se više ne želim srditi!

Ispravlja brzo, išao bi još u kino!

Što to tu piše taj N?

“Svi crnci su prefrigani, kukavički i lijeni!”**

– Preglupo! A pa to ću prekriziti!

I već hoću crvenom tintom napisati na rubu: “Besmisleno uopćavanje!” – kad zastanem. Čekaj, pa nisam li tu re-

* Iz proklamacije Adolfa Hitlera na Danu državne partije u Nürnbergu 9. 9. 1936.

** Iz govora Juliusa Streichera Hitlerovoj mladeži 1935; riječju “crnac” nacistička propaganda obilježavala je autsajdere raznih vrsta, rasno nečiste, uključujući Židove.

čenicu o crncima u zadnje vrijeme već negdje čuo? A gdje? Točno: čula se iz zvučnika u restoranu i skoro mi pokvarila apetit.

Pustim dakle rečenicu takvu kakva je, jer što netko govori na radiju,* to nijedan učitelj ne smije prekriziti u školskoj bilježnici.

I dok čitam dalje, stalno čujem radio: šapće, tuli, laje, cvrkuće, prijeti – a novine to preštampavaju, i dječica prepisuju.

Završio sam sa slovom T i već dolazi Z. Gdje je nestao W? Jesam li zagubio bilježnicu? Ne, W je jučer bio bolestan – u nedjelju je na stadionu pokupio upalu pluća, otac mi je to pismeno korektno priopćio. Jadni W! Zašto ideš na stadion kad ledena kiša lije kao iz kabla?

To bi pitanje mogao postaviti i sebi, padne mi na pamet, jer i ti si u nedjelju bio na stadionu i ustrajao vjerno do završnog zvižduka, iako nogomet koji su momčadi pružile nipošto nije bio prvoklasan. Da, igra je čak bila izrazito dosadna – dakle: zašto si ostao? I s tobom trideset tisuća gledatelja koji su platili?

Zašto?

Kad desno krilo nadigra lijevog halfa i centrira, kad centarfor pošalje loptu u prazan prostor i golman se baci, kad lijevi vezni rastereti svoju obranu i forsira igru po krilima, kad obrambeni igrač spasi na gol-liniji, kad netko nefer gurne tijelom ili napravi vitešku gestu, kad je sudac dobar ili mlitav, pristran ili neopredijeljen, tada za gledatelja ne postoji ništa na svijetu osim nogometa, svejedno sja li sunce, pada li kiša ili snijeg. Onda sve zaboravi.

Što "sve"?

Moram se osmjehnuti: crnce, valjda –

---

* Goebbels je u govoru iz 1933. označio upravo radio "najmodernijim i najvažnijim oruđem utjecanja na mase".